

ELEMZÉSEK TANULMÁNYOK

18

A klinikai biokémia helyzete

Magyar Tudományos Akadémia

BUDAPEST

ELEMZÉSEK
TANULMÁNYOK
18

A klinikai biokémia helyzete

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST 1985

A kiadványsorozatban az Akadémia testületi és igazgatási szervei által készített, határozattal, állásfoglalással lezárt kutatáspolitikai, kutatásszervezési tanulmányok, tudományági, -ágazati helyzetelemzések, prognózisok, koncepciók, tervtanulmányok, valamint az Akadémiát ismertető írások látnak napvilágot.

A sorozat az MTA főtitkárának a nem hivatalos kiadói tevékenység útján készített akadémiai kiadványok előállításának és terjesztésének rendjéről szóló 4/1982. (A.K.I.) MTA-F. számú utasítása alapján jelenik meg.

A sorozatot gondozza a Magyar Tudományos Akadémia Kutatásszervezési Intézete.

ISSN 0231 — 1984

A kiadásért felelős Tolnai Márton igazgató
85.14330 Akadémiai Kiadó és Nyomda, Budapest

TARTALOMJEGYZÉK

Tájékoztató a helyzetelemzéshez

A klinikai biokémia helyzete

Az MTA Elnökségének 5/1982. számú határozata

Tájékoztató a helyzetelemzéshez

Az MTA Elnöksége 29/1981. számú határozatával a klinikai biokémia helyzetének megvitatására és állásfoglalás kialakítására alkalmi bizottságot küldött ki.

A bizottság elnöke: Hollán Zsuzsa, az MTA levelező tagja

tagjai: Antoni Ferenc, az MTA levelező tagja
Bihari István, az EGYT igazgatója
Donhoffer Szilárd, az MTA rendes tagja
Elődi Pál, a biológiai tudományok doktora
Endrőczy Elemér, az orvostudományok doktora
Faredin Imre, a biológiai tud. doktora
Hutás Imre, az orvostudományok kandidátusa
Jobst Kázmér, az orvostudományok doktora
Kurcz Mihály, a biológiai tud. kandidátusa
Nagy Iván, a biológiai tudományok kandidátusa
Óhegyi Géza, az OMFB főosztályvezetője
Pungor Ernő, az MTA rendes tagja
Simon György, a biológiai tud. kandidátusa
Szabolcsi Gertrud, az MTA rendes tagja
Takács Lajos, az orvostudományok doktora

titkárai: Romics László az orvostud. kandidátusa, az
Orvosi Tudományok Osztályának tudományos
titkára

Dezső Gyula, a Biológiai Tudományok Osztályá-
nak tudományos titkára

Az alkalmi bizottság a helyzetelemzést elkészítette, megvitatta és az MTA Elnöksége 1982. január 26-i ülése elé terjesztette.

MTA Kutatásszervezési Intézet

A KLINIKAI BIOKÉMIA HELYZETE^{*}

Az Elnökség 29/1981. számú határozatával alkalmi bizottságot küldött ki Hollán Zsuzsa, az MTA levelező tagja, az Elnökség tagja vezetésével a klinikai-biokémia helyzetének megvitatása és állásfoglalás kialakítása céljából.

A Bizottság megállapítja, hogy az elmúlt évtizedekben az orvostudományban és orvosi gyakorlatban a funkcionális szemlélet világszerte egyre inkább előtérbe kerül a korábbi évtizedek leíró beállítottságával szemben. Ez a körülmény a bio-medicinális kutatásban, de a diagnosztikában és terápiában egyaránt érezteti hatását. Várható, hogy ez a szemlélet a jövőben még fokozottabban érvényesül.

Az ötvenes évek közepétől mind az elméleti, mind a gyakorlati biológiai kutatás területén tért hódított a molekuláris biológiai szemlélet. Ennek köszönhető néhány molekuláris betegség (hemoglobinopátiák, enzimopátiák, az alvadási-, immun- és komplement-rendszer zavarai stb.) patomechanizmusának felderítése és a megfelelő terápiás eljárások kidolgozására irányuló törekvés.

^{*} Megjelent az Akadémiai Közlöny XXXI. (1982.) évfolyamának 2. számában, 27-28. oldal.

Az elmúlt negyedszázad folyamán világszerte rendkívüli mértékben fejlődött a gyógyításban és kutatásban alkalmazott technológia (speciális, nagy felbontóképességű és érzékenységu műszerek, automatizálás, igen speciális reagensek stb.).

A laboratóriumi vizsgáló módszerek jórésze teljesen átalakult és a régieknél előnyösebb, informatívabb, gyorsabb - de ezzel egyidejűleg rendszerint költségesebb - új eljárás született. Ezek közül számosat alkalmaznak a korszerű klinikai laboratóriumok. Az ilyen laboratóriumokkal rendelkező gyógyintézetekben a szemléleti és módszertani fejlődés eredményeként ma már túlnyomórészt klinikai-biokémiai jellegű vizsgálatokat folytatnak.

A korszerű orvosi ellátás igénye sürgeti azt, hogy a diagnosztikában, a terápiás eljárások ellenőrzésében, a gyógyszertervezésben, farmako-kinetikában, továbbá a klinikai kutatómunkában, az alapfoku orvoscépzésben és a továbbképzésben fokozottabban jusson érvényre a megváltozott körülményeket tükrözó szemlélet és színvonal emelkedés. Ha ezt nem sikerül elérni, a jövőben egyre inkább fenyeget a szakmai lemaradás veszélye. Egyre kevésbé lesznek képesek megérteni és megoldani a szakma bizonyos területein felmerülő problémákat.

A fejlődés jelenlegi szakaszán a kérdések azért merülnek fel ebben a formában, mert az alap és alkalmazott biológiai kutatások számos területén napjainkban a biokémia (és biofizika) a közös nyelv, amellyel a bio-medicina különféle területeinek szakemberei egymással kommunikálni tudnak.

Az egészségügyben jelenleg csaknem ezer orvos és egyéb diplomás, valamint több mint 5 500 laboratóriumi segéderő foglalkozik laboratóriumi munkával. Ezek képzettségének és teljesít-

ményének színvonala elég széles skálán mozog. A laboratóriumok felszerelése és színvonala az Egészségügyi Minisztérium és a tanácsok műszer beruházása folytán észrevehetően javult, de még mindig messze elmarad a szükséges követelményektől.

A módszertani egységesítést igen jelentősen javította az Országos Laboratóriumi Intézet szervezői, irányító, egységesítő tevékenysége.

A hazai laboratóriumok csaknem 90 %-a rutin eredményeken felül alig nyújt többet a klinikai kutatásnak és ez önmaga csökkenti a klinikai kutatás színvonalát. A diagnosztikai eljárások egyre komplexebbé válása folytán a csupán rutinnal foglalkozó laboratóriumok nem képesek az új, differenciáltabb módszereket, technikákat elsajátítani és alkalmazni. Speciális enzimek (hiányának) kimutatása, a mukopoli-szacharid vagy lipid anyagcsere zavarok, a tumordiagnosztika, az antiepileptikumok, narkotikumok, vitaminok stb. meghatározása viszont a tradicionális eljárásokkal nem oldható meg korszerű színvonalon.

Égető probléma a minőségi vegyszerekkel való ellátás. Az igényes - különösen az automatizált - módszerek csak megfelelő minőségű reagensekkel adnak megbízható eredményeket. A korszerű klinikai diagnosztika költséges, a vegyszerek nagyobb része devizaigényes. A tradicionális módszerekhez képest legalább öt-tízszeres költségnövekedést jelent a megfelelő vegyszerek beszerzése, de a betegellátás fejlesztése, biztonságos laboratóriumi vizsgálatok nélkül nem szavatolható.

Az alapkutatásban tevékenykedő hazai biokémikusok elismerten jó színvonalat képviselnek. Speciális reagensek (enzimek, kofaktorok, szubsztrátok stb.) előállításában és a készítmények

minősítésében a hazai gyártóknak fokozottabban kellene támaszkodnia egyetemi és kutatóintézeti szakemberekre. Az ilyen - rendszert nem nagy tételben előállított - reagensek intézetektől történő beszerzése bizonyára enyhítené a külföldi beszerzésekkel kapcsolatos deviza problémákat is, és megkönnyítené bizonyos reagensekből a folyamatos ellátás biztosítását is.

A klinikai laboratóriumok szakember ellátását több körülmény határozza meg, elsősorban negatív irányban.

Az orvosegyetemeken laboratóriumi-jellegű képzés nem folyik, a Természettudományi Karokon, a Műszaki Egyetemen viszont orvosi ismereteket nem oktatnak. Egyes orvosegyetemeken a klinikai-kémia (-biokémia) fakultatív tárgy. Ezért ezen a területen a kívánatosnál nagyobb mértékben érvényesül az autodidaxis, ami a terület mai fejlettségét tekintve nem megengedhető.

A vegyészek sok laboratóriumban az "egyéb diplomások" kategóriájában legfeljebb differenciált technikusai munkát végeznek, pedig képzettségük a műszeres analízis és egyéb területeken legalább olyan színvonalu, mint az orvosoké a saját területükön. A nem orvos diplomások helyzete, viszonyuk orvos kollégákhoz, hatáskörük nem rendezett. Tisztázatlan az is, milyen szakmai és anyagi fejlődési lehetőségeik vannak.

A gyógyító osztályokon működő orvosok egy része gyakran bizonytalan a speciális biokémiai vizsgálatok kérdésében. A biokémiai alapoktatás erre kevés támpontot ad, a klinikai tárgyak ismertetése során viszont a laboratóriumi eredményeknek kevés súlyuk van. A biokémiai szempontból kóros folyamatok (patobiokémia) egyelőre hiányoznak az orvosképzési kurikulumból. Így az

orvosok jórésznének szemléletében elsikkad a már-már nélkülözhetetlen biokémiai alap.

Az Elnökség az alkalmi bizottság állásfoglalását elfogadja, és jelen határozatával megerősíti.

Az Elnökség 5/1982. számú határozata^x

Az Elnökség - a jelentésben foglaltakat tudomásul véve -

1. megállapítja, hogy a színvonalas betegellátást és a klinikai kutatást szolgáló laboratóriumi hálózat korszerű személyi és dologi feltételeit tovább kell fejleszteni;

2. szükségesnek tartja, hogy a speciális szakemberképzés minőségi és mennyiségi kérdésének tisztázására az arányok és szükséglet meghatározására alakuljon munkabizottság a Magyar Tudományos Akadémia, az Egészségügyi Minisztérium, Művelődési Minisztérium és az Orvostovábbképző Intézet képviselőiből. A bizottság ajánlása az alábbi kérdésekre terjedjen ki:

- a konvertibilis egyetemi alapképzés helyének és programjának megállapítása;
- a nem orvos diplomások postgraduális képzése helyének, programjának kialakítása, a szakvizsga anyagának és feltételeinek kijelölése;

^x a jelentést az Elnökség 1982. január 26-i ülésén vitatta meg.

- a korábban megszüntetett két éves nappali asszisztens-képzés visszaállítása.

A munkabizottság jelentését és javaslatát 1982. március 31-ig nyújtsa be az MTA Biológiai-, valamint az Orvostudományok Osztályának;

3. felkéri az Egészségügyi Minisztériumot, vizsgálja meg és rendezze a gyógyításban dolgozó nem orvos diplomások helyzetét, hogy megszűnjön a besorolás és fizetés tekintetében jelenleg erkölcsileg is hátrányos állapotuk;

4. javasolja az Egészségügyi Minisztériumnak, hogy a laboratóriumi reagensek megfelelő ellátása érdekében, a törzskönyvezett gyógyszerek mintájára törzskönyvezzék a legalapvetőbbeket. A törzskönyvezésre ajánlott cikkek listáját szakmai bizottság (Biokémiai Bizottság és az Országos Laboratóriumi Intézet) bírálja el;

5. úgy véli, hogy a kisvállalkozások megalakulása lehetővé teszi a laboratóriumi vegyszergyártás és ellátás javulását, ezért javasolja az ilyen kezdeményezések pártolását. Felhívja azonban a figyelmet, hogy csak olyan termékek gyártásának megindítása engedélyezhető, amely termelési folyamatossága garantált; a termékminőséget és a termelési feltételeket folyamatosan ellenőrizni kell;

6. abból kiindulva, hogy egyes megyék egészségügyi beruházási keretükből az Egészségügyi Minisztérium által műszerbeszerzésre és felújításra szánt összegeket is - a gyógyítás érdekében ugyan, de - egyoldalúan a kórházi ágyak gyarapítására hasz-

nálják fel, felhivja az Egészségügyi Minisztérium figyelmét, hogy ez a felfogás a betegellátás korszerűtlenségéhez vezet;

7. szükségesnek tartja, hogy országosan speciális laboratóriumi vizsgálatok ellátására (a fenilketonuria szűréséhez hasonlóan) egy-egy bázisintézmény jelöltesse ki.

Megjelent

A történettudomány helyzete
A gyógyszerkutatás helyzete
Az állam- és jogtudományok helyzete
A régészet helyzete
Új genetikai kísérleti módszerek alkalmazása és problémái
A növényvédelmi tudományok helyzete és feladatai
A víruskutatás helyzete és problémái
A klinikai kémia helyzete, feladatai és fejlesztésének irányai
A művészettörténettudomány helyzete
Az irányítás, vezetés és szervezéstudomány helyzete
A meteorológiai tudományok helyzete
A neveléstudomány helyzete
Nyelvünk állapota, anyanyelvi műveltségünk helyzete és feladataink
Tudományfejlődési prognózis a 2000. évig
A bányászati tudományok helyzete
A matematika helyzete
Az élelmiszeripar és az azt szolgáló kutatás helyzete, feladatai
Mezőgazdaságunk fejlesztése és a kutatás
Táplálkozásunk helyzete és korszerűsítésének lehetőségei

Előkészületben

A hidrogeológia tudományág helyzete
A patológia helyzete
Az erdészet fejlesztése és a kutatás

